

Hannah Arendt De menselijke conditie-8

Petra Bolhuis 2025
www.maieutiek.nl

1

Macht, verantwoordelijkheid en schuld (215 e.v.)

- Het eerste probleem is dat er altijd de vraag is wie er verantwoordelijk is voor de gevolgen van iets wat misschien wel het initiatief is van één mens, maar daarna intreedt in een netwerk van betrekkingen en dus onvoorspelbaar is.
- Allerlei wetenschappelijke vindingen zoals natuurkunde zijn zelf deel geworden van een irreversibel en niet te voorspellen proces.
- In tegenstelling tot het zoeken van de bedoeling van de initiator zitten mensen nu met het probleem van handelingen die, eenmaal gedaan, nooit meer teruggenomen kunnen worden.

Maieutiek_menselijke conditie_2025_nj

2

2

Macht en vergeving (218 e.v.)

- Willen we kunnen leven met de inherente onvoorspelbaarheid dan moeten we kunnen vergeven. Omdat :
 - We niet soeverein zijn in het handelen.
 - Pluraliteit en handelen maken dat we allemaal deel hebben aan de toekomst, maar deze zelf niet in de hand hebben of kunnen voorspellen.
- Handelen vraagt daarom om de macht van vergeven. Zo kunnen we met elkaar door, ook als het handelen verkeerd uitpakt.

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_nj

3

3

Macht en vergeving (218 e.v.)

Vergeven, zagen we vorige week, is nodig. Als handelen de vorm van maken aanneemt is er geen vergeving maar vernietiging nodig om met elkaar verder te kunnen, is Arendt's zorg.

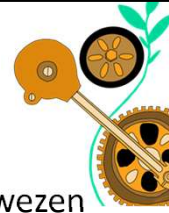
“Het is daarom van diepe betekenis, een element dat rechtstreeks het wezen van het domein van de menselijke aangelegenheden raakt, dat mensen niet kunnen vergeven wat zij niet kunnen straffen, en dat zij niet kunnen straffen wat onvergeeflijk blijkt te zijn. (...)Dit is wel het kenmerk van de vergrijpen die wij sinds Kant het 'absolute kwaad' noemen en waarvan de aard zo moeilijk is te doorgronden, zelfs voor ons die een van hun zeldzame uitbarstingen op het publieke toneel hebben moeten doorstaan. Wij weten alleen dat zulke vergrijpen net zomin kunnen worden gestraft als vergeven, en dat ze dus vallen buiten het domein van de menselijke aangelegenheden en de mogelijkheden van menselijke macht, welke beide ze radicaal vernietigen waar en wanneer ze worden begaan.”(223)

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_NJ

4

4

Vergeving hoort bij pluraliteit

- Niet de liefde kan vergeven, want liefde is in wezen a- of zelfs antipolitiek. (224)
- Wat liefde is in privé sfeer is eerbied in de publieke ruimte. Dat verdwijnt volgens Arendt. Arendt signaleert verruwing en gebrek aan respect.
- Maar mensen kunnen zichzelf niet vergeven in deze publieke aangelegenheid vindt Arendt. Wie er verschijnt in de zelfonthulling aan anderen is degene die vergeven moet worden. Anderen zien ons beter dan wij onszelf kunnen zien. (224/225)

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_NJ

5

5

Macht en beloften (225)

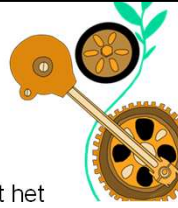
Beloften zijn bakens van betrouwbaarheid in een verder onvoorspelbare wereld van vrije mensen die initiatieven nemen en voortzetten en daarbij ook nog eens in zichzelf onbetrouwbaar zijn omdat ze zichzelf niet echt kennen.

Maar... "Zodra beloften hun karakter van geïsoleerde eilanden van zekerheid in een oceaan van onzekerheid verliezen, dat wil zeggen: zodra het vermogen om beloften te doen verkeerd wordt aangewend om de toekomst eens en voor altijd vast te leggen, en een weg uit te stippelen die in alle richtingen naar zekerheid leidt, verliezen ze de macht ons te binden en doet de gehele opzet zichzelf teniet." (226)

Maieutiek_menselijke conditie_ 2025_NJ

6

6

De impact op de moraal

Het is de combinatie van pluraliteit en nataliteit, gecombineerd met het vermogen om uit vrije wil met elkaar samen te werken en gebruik te maken van vergeving en beloften, die het menselijk bestaan uit de natuurlijke kringloop van gedetermineerde processen tilt:

“Voor zover de moraal meer is dan de som van *mores*, van zeden en gewoonten en gedragsregels (...) heeft ze, althans in politiek opzicht, niets anders om haar te schragen dan de goede wil, de enorme risico's van het handelen te pareren met de bereidheid vergeving te schenken en te ontvangen, beloften te doen en te houden. (..) Ons korte, zich naar de dood spoedende leven zou onvermijdelijk slechts kunnen resulteren in de ondergang en vernietiging van alles wat menselijk is, als wij niet het vermogen bezaten deze dodenmars te onderbreken en iets nieuws te beginnen, een vermogen dat ligt opgesloten in het handelen, als om ons er voor altijd aan te herinneren dat mensen, al zijn zij sterfelijk, niet zijn geboren om te sterven maar om een begin te maken.” (227)